

ENSV TEADUSTE AKADEEMIA
ETNOGRAAFIA MUUSEUM

Küsimusleht nr. 76

SAUNAD I

TARTU 1960

Lugupeetud korrespondent!

Etnograafia Muuseumi kogudes on vähe materjale saunade kohta Eestis. Käesolevaga pöördub muuseum palvega Teie poole anda ülevaade Teie ümbruskonna saunadest. Kõigepealt palume Teid välja selgitada, kas saun on Teie ümbruskonnas põline või hiline. Kui saunad vanasti täiesti puudusid, siis on oluline teada, millal neid seal ehitama hakati. Kui saunad üldse puuduvad, palume vastata, kus toimus pesemine varem, kus see toimub praegu, juhindudes küsimuses 8 toodud küsimustest. Sellele küsimusele palume juhtida ka tähelepanu sel korral kui saunad olid olemas, kuid peale saunade toimus ka pesemine mujal (näit. rehetöas). Niihästi ehitustehnika, saunatüüpide kui sauna kasutamise osas palume silmas pidada ajaloolist arengut. Tuleks ära märkida, millal üks või teine ehitustehniline võte asendus teisega. Saunatüüpide kirjeldamisel tuleks katsuda selgitada, milline tüüp on vanem, milline hilisem. Peaasi on, et vastustest ilmneks, milline on kõige üldisemalt levinud saunatüüp Teie ümbruskonnas. Selleks tuleks välja selgitada, kus asetseb tavaliselt sealsetel saunadel ahi, kus ahjusuu, saunalaava, pingid, missugune on sealne saunaahi (lahtise või kinnise kerisega), kas saunad on suitsusaunad või domineerivad korstnaga saunad. Oluline on jälgida, kas olenes saunade suurus, ehitustehnika omaniku jõukusest (mis suhtes erinesid näiteks kehvikute saunad suurtalunike omadest), kas oli erinevusi vanatalude ja asunike saunade vahel jne. Iga konkreetne näide varustage andmetega koha (kihelkond, vald, küla, talu) ja aja (näit. läinud sajandi kaheksakümnnendad aastad) kohta.

Üldisi küsimusi.

1. Mis ajast saadik tuntakse teie ümbruskonnas vihtlemis-sauna?

2. Sauna kohalik nimetus (tuua ka eri ruumide nimetused: näiteks s a n n ja v ü ü r u s).

3. Kui tavaline oli (on) saun? Kas oli saun enam-vähem igal talul? Umbes pooltel taludel või ainult mõnedel taludel? Tuua konkreetseid näiteid (mõne küla kohta). Kui saunade arvus on toimunud teadaoleval ajal mingeid muudatusi, siis märkida see ära (näiteks hakatud ehitama rohkem saunu)! Muudatuste põhjus?

4. Kas sauna olemasolu talus olenes kuidagi talupidaja jõukusest (näiteks kas jõukatel olid saunad, kehvikutel aga puudusid)? Kui see nii oli, siis tuua konkreetseid näiteid (näiteks teatava küla kohta)! Kuivõrd ja kas erinesid saunade suhtes asunikutalud (kas asunikel oli saunu sama palju kui vana-taludes)?

5. Kas mäletatakse külasaunu või mitme pere peale ühi-seid saunu?

6. Kas külasaun oli kogu küla ühisomandus või kuulus tea-tavale perele (mitmele perele)?

7. Kui saunu oli vähe (näiteks küla kohta üks), kuidas toimus siis nende ehitamine, hooldamine?

8. Kas pesti, viheldi teistes hoonetes peale sauna (näiteks rehetas ahjul, parsil, rehest lahku ehitatud elamus, õues)? Kirjeldada ligemalt, millist rehetoa, elutoa osa kasutati pesemi-seks, kus viheldi! Kas vihtlemiseks, pesemiseks oli eriotstarbe-list sisustust (näiteks rehetas erilised lauad parte kõrval, ahjule asetatavad pingid). Kuidas neid nimetati? Kirjeldada ligemalt nende asukohta, ehitust. Millised olid toas (õues) pesemiseks kasutatavad nõud. Nende nimetus, kirjeldus, tava-line asukoht. Kirjeldada, kus peale vihusauna toimub pesemine praegu ja kas selleks on vastavas ruumis eriotstarbelist sisus-tust (lava, pingid jne.).

9. Kas on vihtlemissauna puudumise korral esinenud nime-tus «saun» ja mida sellega on tähistatud (kas on nimetatud saunaks iseseisvat ehitust, mida kasutati ainult elamiseks, rehe-toa kõrval olevat tuba või mõnd muud ruumi)?

10. Milliseid isikute nimetusi tuntakse ühenduses sõnaga «saun» (saunik, saunamees, saunarahvas)? Keda seesuguste nimetustega tähistati (talude vihusaunas elavaid inimesi, väikeste kehvikuelamute elanikke)? Milline tähenduslik erinevus on nimetustel saunik, p o p s, v a b a d i k?

11. Kas moodustasid saunad (kehvikute elamud) ka omaette asula rühmi, külasid? Kuidas neid nimetati? Kas esineb nimetus s a u n a k ü l a?

12. Kas uue talu rajamisel ehitati alati saun (näit. asunikud, külast välja ehitamisel)? Kas saun kuulus esimeste või viimaste ehitatavate hoonete hulka? (Näiteks kas ehitati kõigepealt eluhoone, siis kõrvalhooned, millises järjekorras kõrvalhooned jne.).

13. Kui Teie ümbruskonnas on alles mõni vana saun, palun teatage sellest muuseumile!

Sauna asukoht.

14. Talu vihusauna asukoht teiste hoonete suhtes taluõuel. Milliste hoonete ligidusse (näiteks suvekoda) saun ehitati?

15. Kas saun ehitati taluõuest kaugemale? Miks?

16. Kas saun ehitati veekogu ligidale? Kas oli kombeks mitme talu (kogu küla) saunu ehitada veekogu äärde ritta? Kas oli sauna juures kaev? Kuidas seda nimetati?

17. Kas on esinenud komme ehitada uus saun vana sauna kohale?

18. Kas on seotud sauna headust (mitte karmune, meeldiv) sauna asukohaga ja sel korral kui vana saun oli suitsune (mõru) valitud uue sauna ehitamiseks teine koht?

Ehitamine ja ehitusmaterjal.

Ehitusmaterjali kirjeldamisel jälgida, kas on erinevusi sauna esiku ja pesemisruumi ehitusmaterjalis.

19. Kas enne talude päriksostmist ehitusmaterjal sauna ehitamiseks saadi mõisast või tuli see talupojal endal hankida?

20. Kes ehitas sauna? Peremees ise, sulane, võõras ehitusmeister?

21. Kas on esinenud sauna ehitamist mõisa kulul? Kuidas see toimus?

22. Kas on esinenud sauna ehitamist talgu korras? Millal? Kes võtsid sellest osa?

23. Mis puust ehitati saunaseinad? Kas eelistati mõnda puuliiki teisele? Miks?

24. Kas on ehitatud kivist saunu? Mis kiviliiki kasutati?

25. Kas on olnud ehitusmaterjaliks (näiteks sauna eesruumil) puuoksad, laudad, latid?

Põhiplaan ja tüübid

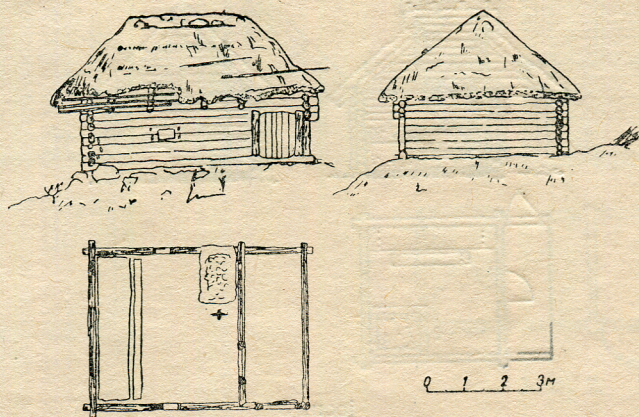
26. Kui suur oli tavaliselt saun (pikkus, laius)? Kas kehvikute saunad olid väiksemad? Kas on mäletataval ajal saunade suuruses muudatusi (näiteks varem suuremad või väiksemad saunad)? Tuua konkreetseid näiteid!

27. Joonistada ümbruskonnas tavaline sauna plaan, ära märkides ukse, akna (valgusava), ahju ja lava asukohad ja sisustus (pingid, veenõud)! Kui Teie ümbruskonnas tavaline saunaplaan sarnaneb joonistel 1–12 toodud saunaplaanile, palume see ära märkida! Kui esineb mitmesuguse plaaniga saunu (näiteks vanad teistsuguse, uuemad teistsuguse plaaniga), siis joonistada mitu skeemi. Kui mäletatakse sauna, mis oli varemalt tüüpiline, kuid mida nüüd ei esine, siis joonistada ka selle skeem. Skeemide joonistamisel jälgida, kas saun on eesruumiga või ilma, kas on saun suitsusaun või korstnaga, kus asub ahjusuu (saunas, esikus). Ahjusuu tähistada ristimärgiga!

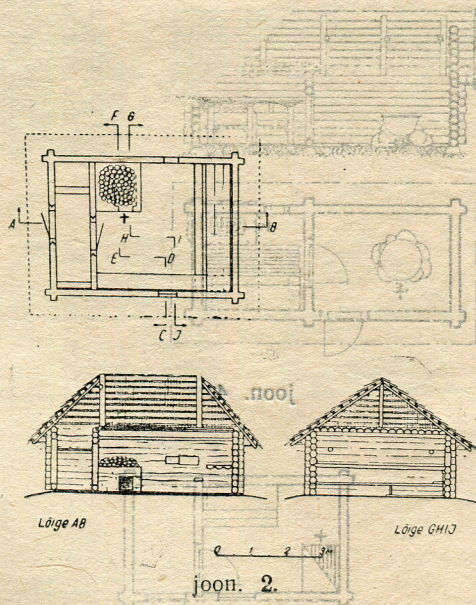
28. Kas esines ilma eesruumita saunu (joon. 12)? Kuivõrd üldised on need saunad? Kas nad esinesid näiteks ainult endiste kehvikute majapidamistes? Kas varem oli rohkem ilma eesruumita saunu või mäletatakse, et enamik saunu oli vanasti eesruumita? Millal see nii oli? Joonistada eesruumita sauna skemaatiline põhiplaan!

29. Kas on (oli) eesruumita saunu etteulatava viiluga (joon. 13)? Kuidas etteulatuvat viilu nimetati, kuidas sauna ukseesist, mis jäi kaetuks? Joonistada selliste saunade skeemid! Kuivõrd üldised olid seesugused saunad ja millal nad on ehitatud?

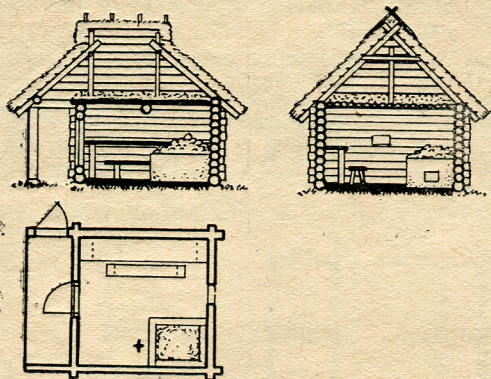

joon. 1.

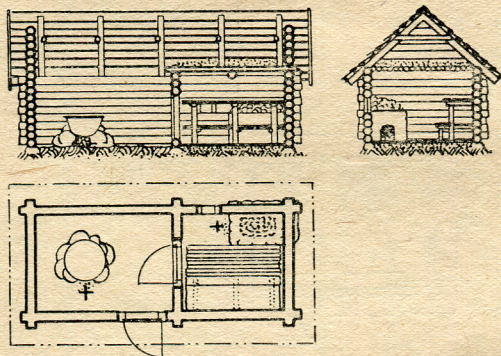

joon. 2.

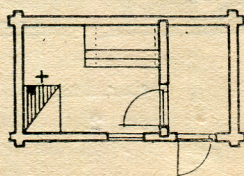

joon. 3.

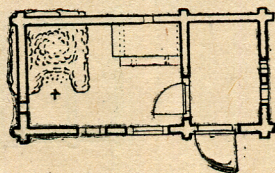
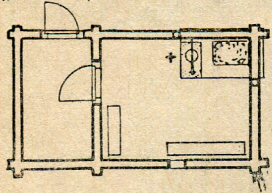
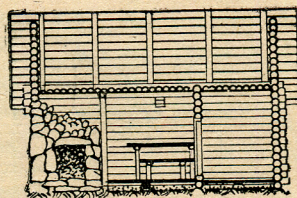
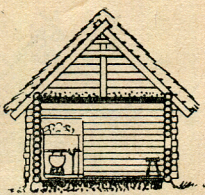
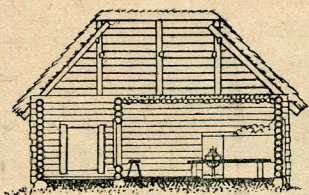

joon. 4.

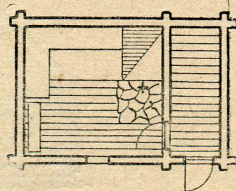
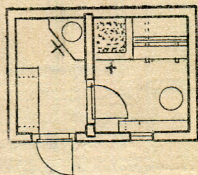
Joon. 5.

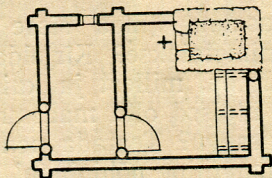
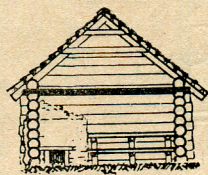
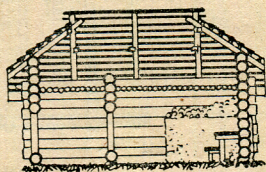
Joon. 6.

Joon. 7.

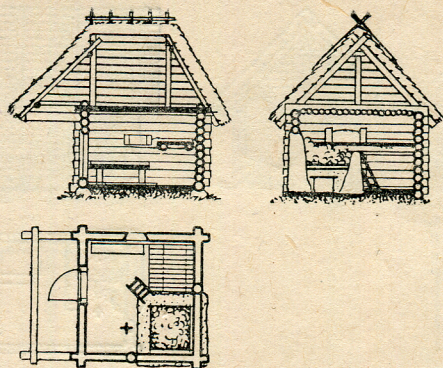
Joon. 8.

Joon. 9.

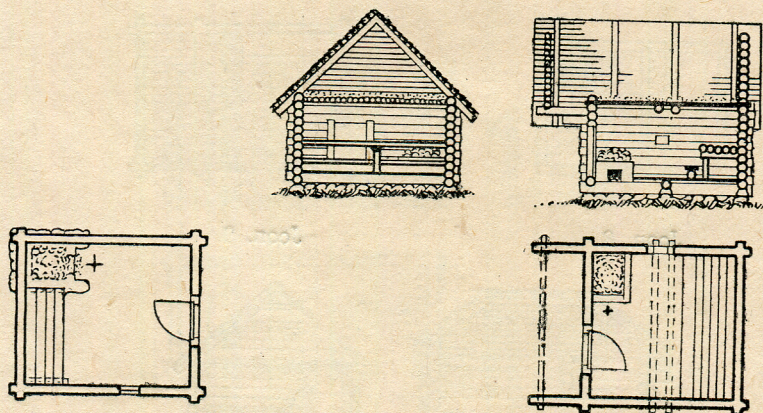

Joon. 10.

Joon. 11.

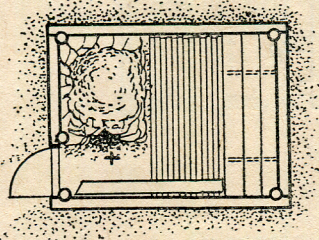
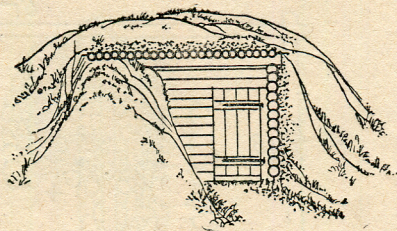
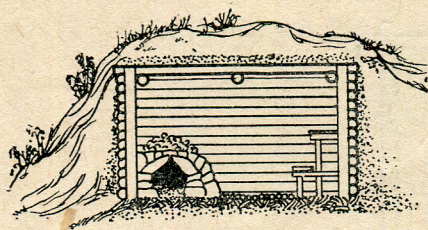
joon. 12.

joon. 13.

30. Kas esineb (esineb) maasauna (maa sisse ehitatud saunu (joon. 14)? Kuidas neid nimetatakse? Kirjeldada ligemalt maasauna ehitustehnikat (jälgida, millest ja kuidas tehti seinad, lagi, katus jne.). Kuivõrd üldised olid maasaunad Teie ümbruses? Kas neid leidub veel praegu? Teatada nende täpne aadress! Joonistada maasauna skemaatiline põhiplaan!

31. Kas esines ja kuivõrd üldine oli sauna ühise katuse alla ehitamine suvekojaga (vt. joon. 15). Kuidas nimetati sel

joon. 14.

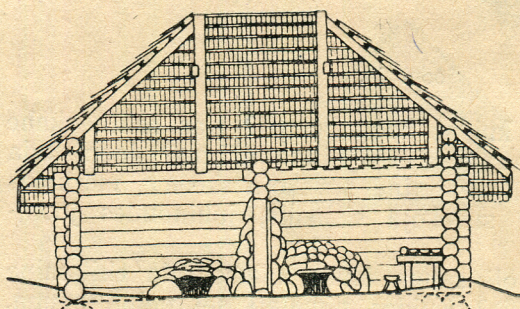
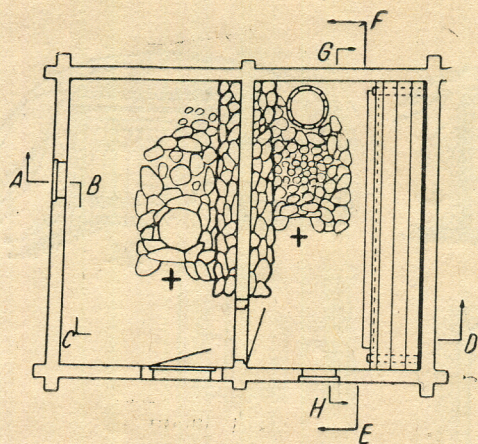
puhul sauna, suvekoda, kuidas kogu hoonet? Kas selline kahe hoone kokkuehitamine on vana või hiline nähtus? Joonistada saunaga ühise katuse alla ehitatud suvekoja skeeme, märkides ära niihästi sauna kui suvekoja sisustus, juhindudes joonisest 15!

32. Kuivõrd üldine oli sauna ühise katuse alla ehitamine sepikojaga (vt. joon. 16)? Kuidas nimetati sel puhul sauna, kuidas sepikoda, kuidas kogu hoonet? Kas selline kahe hoone kokkuehitamine on vana või hiline nähtus? Joonistada saunaga ühise katuse alla ehitatud sepikoja skeem, märkides ära niihästi sauna kui sepikoja sisustus, juhindudes joonisest 16!

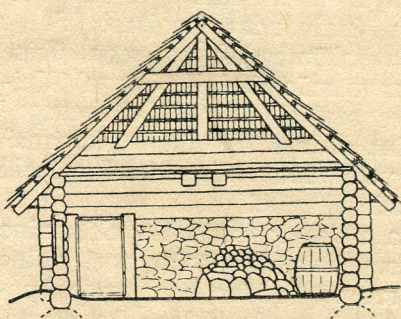
33. Kas ehitati eluruumi (saunakambreid) saunaga ühise katuse alla? (joonisel 17 on eluruum märgitud K tähega) Kuidas sellist eluruumi nimetati? Kes seal elasid? Millal seesuguseid saunu ehitati ja kuivõrd üldine oli see Teie ümbruskonnas? Millal sellistes saunakambrites veel elati? Tüüa konkreetseid näiteid! Joonistada selliste saunade skeeme!

34. Kuivõrd üldine oli sauna ühise katuse alla ehitamine mitme kõrvalhoonega (näiteks suvekoja, sepikoja, veel mõne ruumiga)? Kuidas nimetati eri ruume, kuidas kogu seda hoonet? Kas seesugune paljude hoonete, nende hulgas ka sauna,

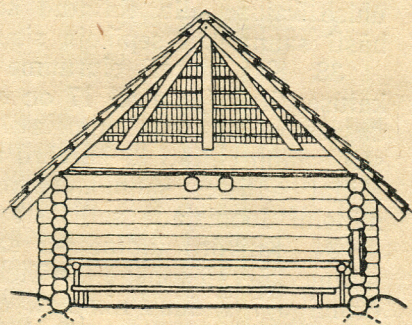

Lõige ABCD

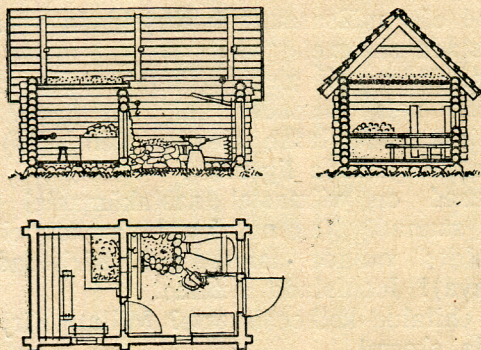
Lõige EF

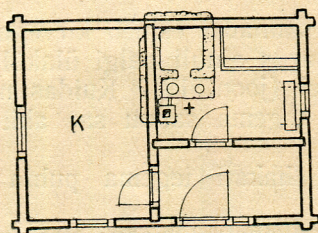
Lõige GH

0 1 2 3m

joon. 16.

joon. 17.

ühise katuse alla ehitamine on vana või hiline nähtus? Joonistada kirjeldatud mitme ühise katuse alla ehitatud hoone skeeme!

35. Kas esines sauna ühise katuse alla ehitamist rehielamuga? Millal seesugused saunad olid ehitatud? Tuua konkreetseid näiteid ja joonistada rehielamu skeem koos saunaga!

36. Kas esines sauna ühise katuse alla ehitamist rehest lahku ehitatud elamutega? Millal seesugused saunad on ehitatud? Tuua konkreetseid näiteid ja joonistada elamuga ühise katuse alla ehitatud sauna skeem!

37. Missugused olid asundustalude saunad? Kas neil oli erinevusi võrreldes vanade talude saunadega? Kirjeldage ligemalt! Joonistada skeeme!

38a. Millised olid mõisasaunad? Kirjeldada suurust, ehitustehnikat! Joonistada skeeme!

38b. Kuivõrd üldine oli alevis (linnas) väike oma tarbeks saun? Kus asus neis saunades ahi, kus lava? Joonistada skeeme! Mis ajast mäletatakse alevites (linnades) suuremaid maksulisi saunu? Kirjeldada ligemalt!

39. Missugused on viimastel aastakümnetel Teie kodukohas ehitatud saunad? Kas neil on plaanilisi, ehitustehnilisi erinevusi võrreldes vanade saunadega? Kirjeldada ligemalt (milline ahi, lava)! Joonistada skeeme!

40. Kas on ehitatud kolhoosisaunu? Millal? Kirjeldada ligemalt! Joonistada skeem!

Ehitustehnika.

41. Kas vanadel saunadel esineb kirvega tehtud ristnurki? Kas oli neil nurgaõnarus ainult palgi ülaküljel (joon. 18 a, b, c) või mõlemal poolel (joon. 19)? Kuidas nurka nimetati?

42. Millal hakati tegema saunu sae abil tehtud ristnurkadega (joon. 20)?

43. Kas ja millal hakati tegema puhta nurgaga saunu? (joon. 21)?

44. Milliseid nurgakonstruktsioone veel on saunadel esinenud (joon. 22)?

45. Kas esines vitstest sauna eesruumi seinu? Kirjeldada ligemalt, kuidas neid valmistati!

46. Kas mäletatakse ilma vundamendita saunu?

47. Kas on sauna seinapalkide alust nurgakivide vahet täidetud mulla või lahtiste kividega? Kuidas nii üht kui teist nimetati?

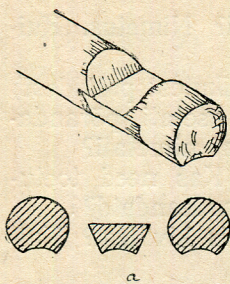
48. Kas sauna seina äärde on aetud mullavalli? Milleks? Kuidas seda nimetati?

49. Millal hakati ehitama vundamendiga saunu?

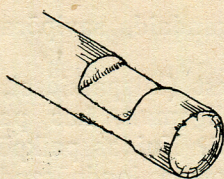
Põrand.

Põranda kirjeldamisel jälgida erinevusi pesemisruumi ja sauna esiku põranda vahel!

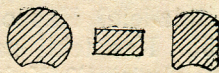
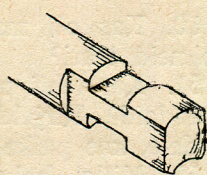

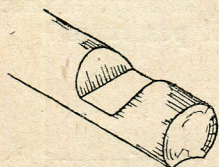
a

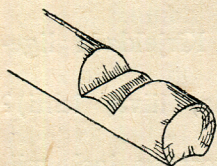
joon. 19.

joon. 20.

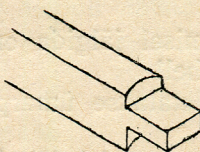

b

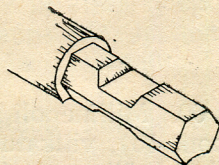
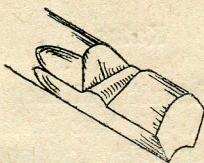

c

joon. 18.

joon. 21.

joon. 22.

50. Kas oli muldpõrandaid, savipõrandaid? Nimetus. Kuidas neid tehti?

51. Kas tehti palkidest (täispalkidest, poolikutest palkidest) põrandaid? Kirjeldage ligemalt, kas palgid asetati põrandataladele, kas palke tahuti? Kuidas palkpõrandat nimetati?

52. Millal hakati tegema laudpõrandaid? Kas need toetustid taladele? Kas oli lahtiste laudadega saunapõrandaid?

53. Kas tehti saunadele kivipõrandaid? Mis kividest? Kuidas valmistati? Kuidas nimetati?

54. Kas esines õlgede, puuokste toomist saunapõrandale saunapäeval? Mis oksid toodi? Kas esikusse või pesuruumi?

Lagi.

Lae kirjeldamisel jälgida erinevusi sauna pesemisruumi ja eesruumi lae vahel!

55. Kas mäletatakse ümarpalkidest lage? Kui üldiselt see esines?

56. Kas esines poolekslõhutud palkidest saunalagesid? Kui üldiselt?

57. Millal ja kas on tehtud laudlagesid? Kirjeldada ligemalt laudlae ehitustehnikat!

58. Mida asetati saunalaele (savi, mulda, liiva, lehti)? Milleks? Kui palju?

59. Kas esines palklagedega saunu mullakorraga lael, millel katus puudus? Kuidas niisugust palklage nimetati? Kui üldised olid seesugused saunad?

Katus.

60. Milline oli katus kujult (täiskelp- (joon. 1), poolkelp- (joon. 15), viilkatus (joon. 4)? Kas katuse kaju olenes materjalist (näiteks teatud materjalist katused ainult viilkatused)?

61. Kas katus toetus sarikatele või on esinenud ka katuseid, mille kandetoestiku moodustasid hoone palkokstele toetuvad latid?

62. Loetleda kõik saunakatuse kattematerjali eriliigid (näiteks õlg, roog, kisklaud, kuusekoor). Milline oli kõige üldisem?

63. Kas on (oli) saunadel puuokstest (vitstest) tehtud katuseid? Kirjeldada üksikasjaliselt, millest ja kuidas neid valmistati, kuidas neid nimetati? Kuivõrd üldised seesugused katused olid? Millal need esinesid?

64. Kas esines käsitsilõigatud laudadest (kisklaudadest) katuseid? Kuidas neid nimetati? Kirjeldada valmistamist!

65. Kas tehti kahekordsetest kisklaudadest katuseid, kusjuures lauakordade vahele asetati kasetohtu?

66. Kas esines kuusekoorega saunakatus katmist? Kuidas kuusekoore katust nimetati?

67. Kuidas kuusekoor katuse külge kinnitati?

68. Kas saunakatusel, kuigi see tehti samast materjalist kui teiste hoonete katusedki, oli erinevusi võrreldes teiste hoonete katustega (näiteks kas ei tehtud saunakatus õhem kui tavaline katus)?

Saunaahi.

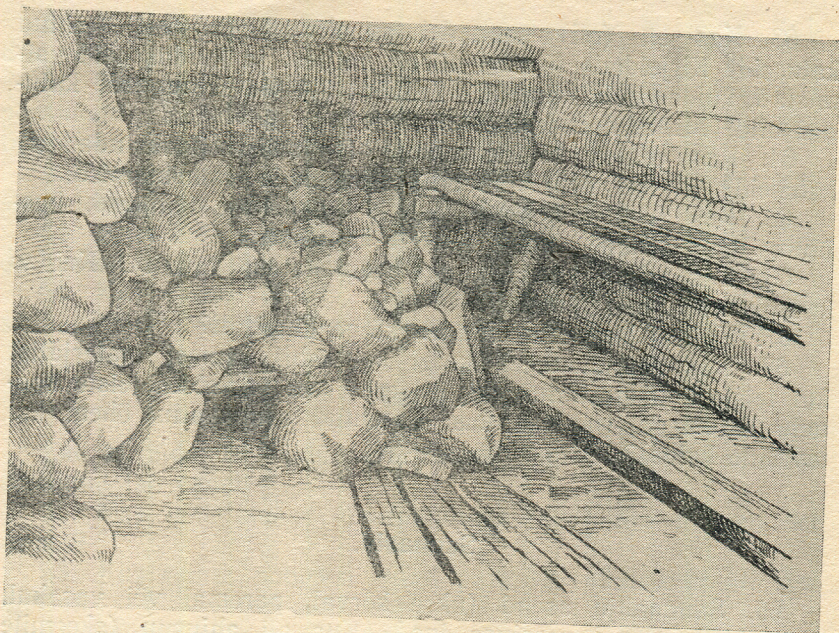
69. Saunaahju asend (ukse kõrval, paremal või vasakul, ükselt vaadates tagaseinas jne.). Kus oli ahjusuu (skeemile märkida ristikesega (vt. joonis 1—12)?

70. Mis materjali kasutati saunaahju tegemiseks (maakivi, paekivi, tellis)? Kui on materjali osas muudatusi (näiteks varem maakivi, hiljem tellis), märkida ära, mis ajast muudatused pärinevad!

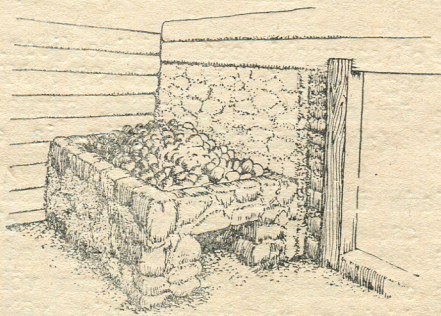
71. Milline oli saunaahi (pealt lahtine (joon. 23, 24, 25, 26) või kaetud kerisega) (vt. joonised 23—29)? Millisele joonisele sarnaneb Teie ümbruskonnas tüüpiline saunaahi? Joonistada skeem, skeemid (ahju põhiplaan, kül- ja eestvaade, läbilõige)!

72. Kirjeldada üksikasjaliselt ahju ehitust! Millele toetus keris? Kuidas asetati kerist kandvad kivid ahju alusmüürile (paarikaupa katusekujuliselt, suured lamedad kivid üksteise kõrvale)? Kas on esinenud kerise alusena võlvkonstruktsiooni kiilukujulistest kividest või kaarekujulist võlvi, millele keris toetus? Kas esineb raudadele toetuvaid keriseid? (joon. 25) Kuidas need rauad on asetatud? Joonistada skeeme, millel näidatud kerist kandev ahju osa!

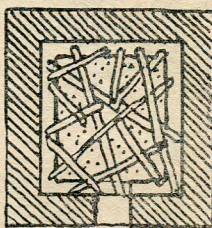
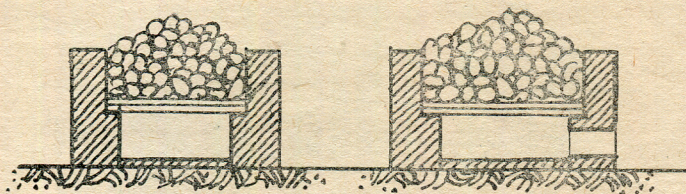

joon. 23.

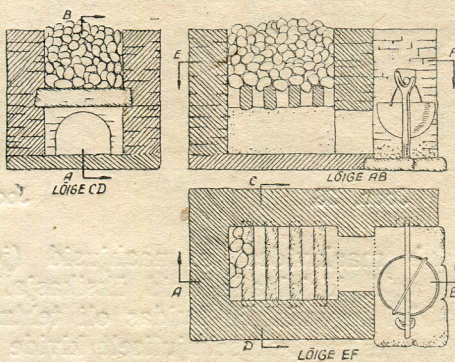

joon. 24.

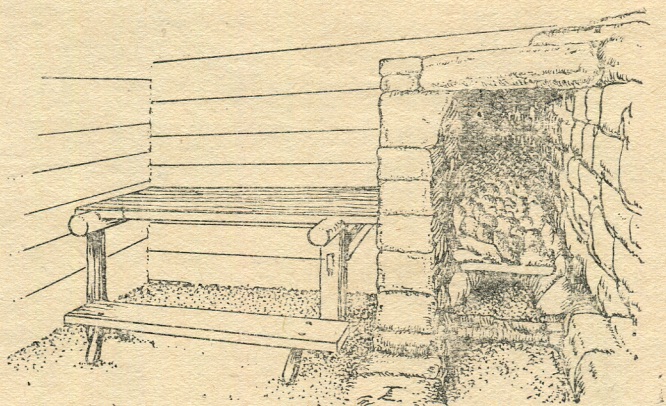

joon. 25.

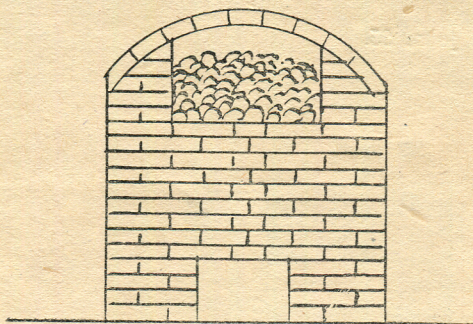

Joon 26.

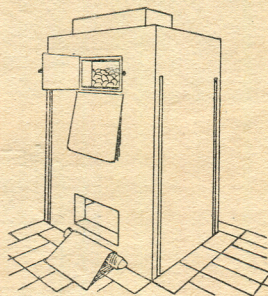

Joon. 27.

Joon. 28.

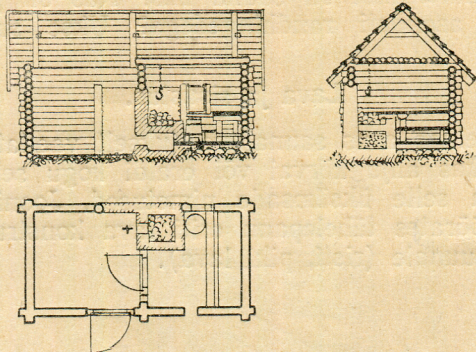
Joon. 29.

73. Kui leidub maakividest saunaahjusid (joon. 23, 24) või mäletatakse neid, kirjeldada neid üksikasjaliselt, jälgides eriti ahju alusmüüri tegemist ja kuidas oli tehtud kerist kandev ahju osa (kas esines katusekujuliselt kivide panemist või asetati suured kivid ühelt alusmüüri äärelt teise)! Kas maakiviahjudel kasutati kivide seostamiseks savi või mitte?

74. Tuua saunaahju ja kõigi ahju üksikosade nimetused!

75. Kas on sauna, mille ahjusuu asetseb esikus (joon. 30)? Millal neid hakati tegema ja kui üldised need on?

Joon. 30.

76. Milliseid kive peeti otstarbekohaseks kerise tegemiseks?
77. Kas on peetud otstarbekohaseks saunakerisele panna sepikojast toodud rauapuru? Miks?
78. Kuidas nimetatakse korstnata sauna, suitsusauna?
79. Millal hakati ehitama korstnaga sauna?
80. Kui üldine on praegu korstnaga saun (puhas saun), suitsusaun? (Näiteks ülekaalus on suitsusaun, korstnaga saunu esineb harva). Tuua konkreetseid näiteid mõne küla kohta.
81. Kas saunaahju tegemiseks peeti mõnda aega (näit. vana kuu) sobivamaks? Miks? Kas esines muid kombeid seoses ahju-tegemisega?

Aknad ja ukсед

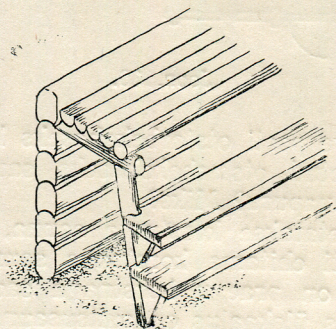
82. Milleks tehti avasid saunaseina (valguse sisselaskmiseks, suitsu väljalaskmiseks)? Kuhu seina (külgsseina, otsasseina)? Kuidas nimetati? Millise kujuga, kui suured olid avad? Millega suleti (pakk, laud)?
83. Kui esines liikuva lauaga suletavaid valgusavasid, siis kuidas lauda nimetati, kuidas ta liikus (seinapalgi sisse lõigatud õnaruses)?
84. Mis ajast on hakatud ehitama saunadele aknaid? Kuhu seina?

85. Mis materjalist oli sauna uks? Kas oli puuhingedega uksi? Millal asendati raudhingedega? Ukse sulused (pöör, pulk)?

Lava ja sisustus.

86. Kus seinas asus saunalava (ukselt vaadates külje- või tagaseinas), kas ahju kõrval või eraldi kogu seina ulatuses? Saunalava ja selle üksikosade nimetused. Joonistada skeem (skeemid), pöörates tähelepanu eriti lava konstruktsioonile ja lavalaudade suunale (risti, piki lava).

Joon. 31.

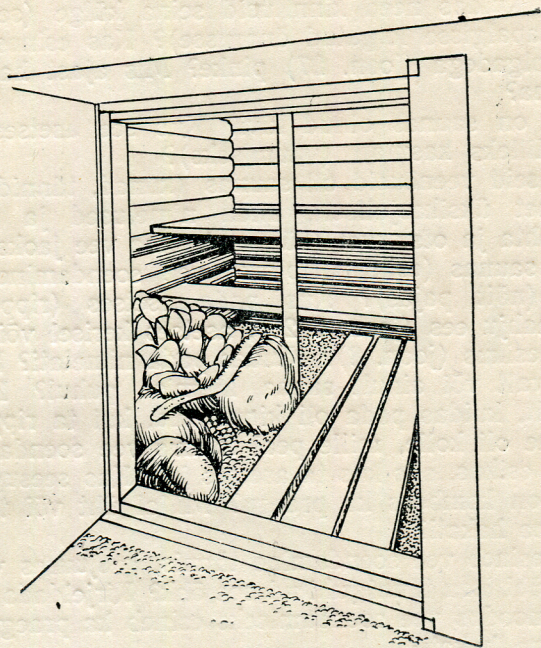
87. Kas esines postidele toetuvaid saunalavasid (joon. 23, 27, 31)? Joonistada seesuguse lava ehitust näitav skeem! Kuidas nimetati lava aluseid poste? Kas seesugune lava oli teie ümbruskonnas tüüpiline?

88. Kas esines poolikutest palkidest saunalavasid, millel palgid toetusid seinapalkidesse raiutud õnarustesse või seinapalkide vahele (joon. 2, 32). Kuidas lavapalke nimetati? Kas seesugune lava oli üldiselt levinud?

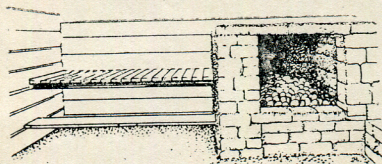
89. Kas esines saunalavasid, millel äärepalk oli ümarik, ülejäänud aga poolikutest palkidest (joon. 15)? Kuidas äärepalki nimetati?

90. Milliseid lavakonstruktsioone peale eelpooltoodute veel esines (näiteks seinast seina ulatuvatele kandepalkidele toetuv lava (joon. 11, 33), lavalaudade toetumine seina külge kinnitatud liistudele, puupukkidele toetuv lava (joon. 34). Kui üldiselt?

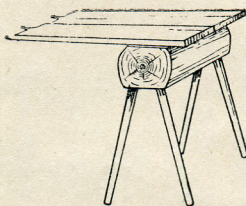

Joon. 32.

Joon. 33.

Joon. 34.

91. Kas saunalaie all olid erilised ridvad (õrred)? Nimetus ja otstarve. Kus oli nende tavaline asukoht?

92. Kas saunas oli pinke? Pingi nimetus. Kus pink (pingid) tavaliselt asusid (lava ees)?

93. Kirjeldada pingi ehitust! Kas esines poolikutest palki-

dest pinke? Kuidas need kinnitused seina külge (seinapalkide vahele, seinapalgisse lõigatud õnarusse)? Kas esines postidele toetuvaid, jalgadega (joon. 27) pinke? Mis ajast hakati laudpinke tegema?

94. Kas on saunas olnud kivi? Kus see asetses? Kuidas nimetati? Milleks kasutati (istumiseks)?

95. Milliseid veenõusid oli saunas (künad, tünnid)? Kirjeldada iga eset üksikasjaliselt, anda nimetused ja kirjeldada nende asukohta ja otstarvet (külma, kuuma vee jaoks)!

96. Kas saunas (esikus) toimus vee soendamine? Kuidas see toimus (näit. pajas)? Kus pada asetses (rippus kerise kohal, saunaahju ees (joon. 6, 26), asetses kerisel või vastaval koldel saunaesikus (joon. 8)? Kuidas pada nimetati? Kas ta oli saunas pidevalt või ainult sauna kütmise puhul? Kirjeldada üksikasjaliselt, kuidas pada oli kinnitatud, kui ta rippus kolde kohal; milline oli kolle, mille peal toimus vee soendamine jne. Kui kolle oli esikus, siis kus ta asetses jne. Kas seesugune vee-soendamine on kombeks ka praegu? Millal üht või teist moodust kasutama hakati?

97. Kas esineb vee soendamine tünnis, kusjuures vett soendas keriselt läbi toru tünni juhitud soe õhk? Kirjeldada ligemalt! Kas selline moodus vee soendamiseks esineb ka praegu? Millal seda kasutama hakati?

32 - nool

32 - nool

32 - nool

32 - nool

H. Heidemanni nim. trk., Tartu, 46¹¹. VI 60. 500. MB 04743.